

פניני הברשה

פרשת משפטים

כד שבט תשפ"ה

סיפור לשלח שבת

קור עז שרר בחוץ באותו ליל שבת, גשם זלעפות מלווה בסופות רעמים ניתך בכל עוז. שכונת 'משכנות' בה גר הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, הייתה תחת עלטה מוחלטת, ונפש חיה לא נראתה ברחוב. סמוך לחצות הלילה נשמעו לפתע נקישות על דלת ביתו של רבי אריה. "רבי! דבר דחוף לי אליך" - קרא האיש שמעבר לדלת. רבי אריה קם ממיטתו, פתח את הדלת, והנה לפניו אדם מבוגר, כשהוא רטוב עד לשד עצמותיו, והוא רועד מקור.

לאחר שרבי אריה הכניסו לביתו וחימם את ליבו בכוס תה מהבילה, סיפר האורח את סיבת בואו: "ראה רבי יקר! אני מתגורר בשכונת 'קטמון' המרוחקת. אשתי, ל"ע, חולה בנפשה, ולפני כשעה נטרפה עליה דעתה, והיא מסרבת בכל תוקף להיות מאושפזת בבית חולים לחולי נפש, כל עוד לא תקבל את הסכמתך. על כן באתי אליך רבי, לשאול את דעתך האם לאשפזה או לא?"

ענה לו רבי אריה: "לך אמור לזוגתך שתחי' שהנני מצווה עליה ללכת לבית החולים, ומברך אני אותה בברכת החלמה מהירה". "רבי הצלתני! אעשה זאת מיד", אמר האיש, ויצא מהבית ונעלם בחסות החשיכה.

למחרת בשבת קודש, סח רבי אריה לנכדו שבא לבקרו את כל אותו מאורע, והוסיף: "ראה בני! וכי מדוע היה אותו האיש צריך לטרוח ולבוא משכונת קטמון המרוחקת עד לביתי, במזג אויר סוער שכזה, בכדי לשאול שאלה שתשובתה מובנת מאליה; הלא הוא היה יכול לצאת מביתו לזמן מה, לעשות את עצמו כאילו הוא אכן הולך 'לשאול את רבי אריה לוי' ולחזור ולומר לאשתו "רבי אריה מצווה עליך"..." אלא מאי, יהיה זה שקר, ואסור לשקר!"

והוסיף רבי אריה ואמר לנכדו: "אותה שעה למדתי מיהודי דואב זה, שאפילו במצוקת העיתים, יש להתאמץ, ובלבד שלא להוציא שקר מפיו! מוכן אדם צדיק זה לטרוח הרבה במזג אויר סוער, ובלבד שיאמר את האמת, ולקיים בכל מאודו את הציווי "מדבר שקר תרחק"..."

(ע"פ איש לרעהו)

כמעט מאז שהתינוק שלנו חזר הביתה אחרי הברית, אין לנו מנוחה. התינוק בוכה כל היום! הוא לא נרגע משום דבר. אוכל, מנמנם, ומיד מתעורר בכי; שוב אוכל, שוב מנמנם, ושוב פוצח בצרחות. לא טוב לו, ברור שמשוהו מציק לו, ואנחנו לא יודעים מה הבעיה מציקה לכולנו, והעצות מתחילות להגיע: לכו ליועצת כזאת או ליועץ כזה, לרופא אלטרנטיבי ולמומחה במגע, לבודק אלרגיות ולמכוון אנרגיות... כל אנשי המקצוע שמוכנים לראות את התינוק שלנו, עולים הרבה כסף ומאמץ, ואני עומד נבוך למול שלל העצות והרחמים. אמרתי לעצמי: אלך לפגישה עם רופא כל בשר. אקדיש לזה לפחות שעה אחת, כמו כשהולכים לפגישה עם בעל מקצוע. לא פחות. ההחלטה לא באה לי בקלות, פעם אחר פעם דחיתי את הפגישה, עד שהחלטתי שאני עושה את ההשתדלות הנאותה. זה לא אומר שאחר כך לא אלך לרופא או לכירופרקט, ייתכן שכך רצון ה', אבל ודאי שאחרי פגישה כזאת, במה שאעשה כבר תהיה הישועה. התכוננתי לפגישה. לבשתי את מעילי העליון ואת הכובע, וכך, בלבוש מלא, התיישבתי ליד השולחן לומר תהילים. כן-כן. שעה של פגישה עם הרופא הגדול ביותר. תוך כדי שאני נמצא בפגישה, השוויגער מתקשרת ומספרת לאשתי על עצה חדשה ששמעה זה עתה. עצה פשוטה, שאפשר ליישם כבר ברגע זה. עוד אני מדבר ומזמר פרקי תהילים, ואשתי מיישמת את העצה - ושקט משתרר בבית! התינוק נרגע ונרדם לכמה שעות, ומאז הוא רגוע ושמח, אוכל ושבע. הבעיה נפתרה! זה אמיתי ממש. זה מה שהיה אחרי פגישה ישירה עם בורא רפואות.

פנינים בפרשה

"ורפא ירפא" (כא, יט).

אמרי' בב"ק (פה). "רבי ישמעאל אומר, 'ורפא ירפא' מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". פעם אחת באו לפני רבינו הגר"א זצ"ל ואמרו לו אודות חולה אחד שהרופא אמר שאין מזור ותרופה לחוליו ובוודאי ימות ולא יחיה. ענה הגר"א ואמר בצחות לשונו: "הלא אמרו שניתן רשות לרפאות, אבל לומר שאין תרופה לחוליו ושאיין לחולה סיכוי לחיות, על זה מי נתן לו רשות?!..." (דברי אליהו)

כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה (כב, ה)

מפרש האור החיים הקדוש, כי תצא אש שזה צרות לעם ישראל, ומצאה קוצים שזה הרשעים, שכמו שהקוצים רק מזיקים לעולם כך גם הרשעים. והסיבה שהאש שזה הצרות מוצאת דוקא את הרשעים משום שלרשע אין בעלים כי האדון ברוך הוא הסיר אדנותו מעליו וה' הסתיר פניו ממנו. ומעתה הרי הוא כמציאה וכל הפוגע בו יעשה בו רצונו. והודיע וכתוב שאחר שיש רשות לאש לא לרשעים לבד אלא גם ונאכל גדיש שזה תינוקות של בית רבן שהם היו ערבים במתן תורה עלינו, והודיע הכתוב שפעמים שלא יספיק זה ומצטרף גם גדולי ומופתי הדור שנלקחים בעוונות הרשעים שבדור, אבל מי משלם? אומרת התורה שלם ישלם המבעיר את הבערה דהיינו הרשע ישלם הכל את כל הנזק שהוא גרם בגלל רשעותו.

ולכן אומר אור החיים שהאדם צריך להתגבר על תאוותו הסרוחה כי התשלום יהיה כבד מנשוא, ואפשר להוסיף אולי, שהרי מדה טובה היא פי חמש מאות ממידה רעה כגון אם על זה שחיללת שבת, נאמר שהקנס הוא אלף דולר, לדוגמא, אזי אם שמרת שבת השכר שלך הוא 500 אלף דולר. ואם יחשוב האדם כמה שכר גדול מחכה לעובדי ה' וכמו שאומר דוד המלך ע"ה אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה. (ובחרת בחיים)

"כל אלמנה ויתום לא תענון" (כב, כא).

בימי נעורי החפץ-חיים זצ"ל אירע בעירו מקרה חמור, באלמנה שהשכירה בית מאיזה אדם, ומתוך עוניה לא עלה בידה לשלם את שכר הדירה, ובעה"ב רצה לגרשה מהדירה באמצע ימי החורף, ומכיוון שהיא לא רצתה לצאת מהבית, הסיר ברשעותו את גג הבית! כל אנשי העיר רעשו על השערוריה הזו, אולם בעה"ב לא שינה את עמדתו. הח"ח שמר את העובדה בליבו, ולאחר שכבר עברו כמה שנים מאז אותו מקרה ולא קרה שום דבר, חשב הח"ח בליבו וגם אמר למכיריו: "כלום אפשר הדבר שלא יאונה לו כל אוון? הלא התורה אומרת בפירוש "וחרה אפי" וכו'?! ובאמת, כעבור עשר שנים, עברה השמועה בעיר שאותו פלוני נשכו בפתאומיות כלב שוטה, ולא עברו ימים רבים והלה מת מיסוריו. (חפץ-חיים' על התורה)

"אם כסף תלווה את עמי את העני עימך" (כב, כד).

אמרו חז"ל (אבות) "אין מלווין לו לאדם לקברו לא כסף ולא זהב אלא מצוות ומעשים טובים. ויש להעמיס זאת בפסוק, "אם כסף תלווה את עמי" - איזה כסף מתלווה עם האדם לקברו? "את העני עימך" - רק כסף שהאדם נתן לעניים, לצדקה... (ילקוט האורים)

שם. ידוע ששלושה פעמים נכתבה בתורה המילה 'אם' לגבי מצוות, ואין זה תלוי ברצון האדם כלל וחייב הוא לעשותו ואחד מהם הוא כאן שחייב האדם להלוות לעני ולא בריבית. אלא שהשאלה נשאלת למה התורה כתבה אם כסף תלווה את עמי, היה צריך לכתוב שאתה חייב להלוות לו? ושמעתי מהרב ראובן אלבו שליט"א תירוץ נפלא ש' אם כסף' פירושו אם אתה רואה שיש לך כסף מיותר כגון שאתה צריך בחו.דש 4,000 ואתה מרויח 5,000 זה לא בשביל שתחסוך בפק"ם אלא זה בשביל שתלווה ותעזור לאחיד העניים. (ובחרת בחיים)

"ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויהזו את האלוקים ויאכלו וישתו" (כד, יא).

מפרש הרמב"ן שאכלו סעודת מצווה על קבלת התורה. ויש לומר דלכן תיקן מרדכי משתה כפורים להראות כי קיבלו את התורה בימיו בשמחה, כמו שאמרו חז"ל בשבת (פח). (כתב סופר)

לאור הפרשה

פנינים, סיפורים, זלכחי מוסר לחיים, ע"פ פרשת השבוע

הודאות והדרכות בדרך הלימוד - ב

הודאות והדרכות הנוגעות לכל בחור ואברך בעולם התורה, ממרן ראש ישיבת סלבודקה הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א, על 'דרכי הלימוד' וקנייני התורה' באדיבות 'משנת רמ"ה' היוצא לאור מתורתו של ראש הישיבה.

בין שש לשמונה שעות

פעם שאל אותי מו"ר ר' אהרן קוטלר זצ"ל כמה שעות אני ישן ביממה, ומתוך הדברים הבנתי ממנו שצריך לישון שבע שעות. למעשה בזמנינו בחור ישיבה שמרגיש שמבחינתו שש שעות מספיק לו - זה יכול להיות בסדר, אבל בחורים שמנסים פחות משש שעות, אפילו אם לתקופה מסוימת הם מצליחים לעמוד בזה, אחר כך הם נשברים, ויכולים להיות במשבר רציני עד שמפסיקים ללמוד מחוסר כח, הם לא מרגישים טוב, כי זה מאמץ גדול מדי. לכן המצב הנורמלי הוא בין שש לשמונה שעות, כל אחד לפי מה שהוא צריך.

במיעוט תענוג

ר' זונדל מסלנט כתב הנהגות, כיצד בן תורה צריך להיראות. ואף שחלק מהדברים אינם נוגעים כל כך למציאות של ימינו, מכל מקום כדאי לראות שם את הדברים בשלמות, כי גם מחלק זה אפשר על כל פנים לקבל שייכות במושגים. וכתב, 'עוד גדר גדול וסייג חכמים, סייג כלל התורה והמצוות והמידות ועול תורה בתמידות, הוא זה הסתפקות, להסתפק ולשמוח בחלקו באהבה עד פת במלא ומים במשורה' וכו'. אברך צריך לדעת שהוא חייב לדרוש מעצמו איזו מידה של הסתפקות במועט, התנורות מסוימת מסוגי המאכל שהוא מחפש לעצמו, וכן מידה מסוימת של הסתפקות במראה הבית שלו מבחינת יופי ונוחות.

אמור לי מי חברך?

אחד הדברים שמקשים ביותר על בן תורה לחיות בשאיפות גדולות, מעצמו זה הימצאות בחברה שאינה תואמת לשאיפותיו. בדרך כלל כשאדם שואף לאיזו דרגה ומקבל על עצמו איזו קבלה של חיזוק, והוא מוצא את עצמו בתוך חברה שאינה מתאימה להחלטתו, באווירה שקצת מקררת אותו, כי באותו העניין הוא נמצא בדרגה מעל רוב החברה, זו התמודדות שצריכים לדעת איך להתנהל מולה.

באופן כללי, אדם שעומד ברמה רוחנית גבוהה יותר מהחברה שסביבו, אזי הקשר שלו מול חברה כזו צריך להיות נימוסי, אבל לא יותר מזה, לא צריך להיות חברותי, כך שכל אחד ידע ויבין שהוא שונה מכולם, ואסור להתבייש בזה. הרבה פעמים, במיוחד אצל צעירים, מתביישים להיות שונים מהחברה, אז מנסים 'לשחק' כאילו הם חלק מהחברה, להיות שותף איתם בבדיחות, בדיבורי 'נייעס', ובכל זאת לא לרדת מהרמה האמיתית. אמנם צריך לדעת שזה פשוט לא הולך! צריך להראות ברור מבלי להתבייש, אני שונה! וכך צריך להיות! ואם אכן ינהג כך אזי הכח של החברה להשפיע עליו יהיה קטן מאוד.

בלי חיקויים!

יש סוג של בחורים שהולכים בגדלות בצורת הלימוד שלהם. דהיינו, בחור שלא יכול להגיד דבר פשוט, אלא הוא צריך לעשות חיקוי של הבחורים הכי טובים, ואומר כל מיני עמקיות שאינו מבין בכלל מה שהוא מדבר. צריכים להסביר לו שאי אפשר ללכת בצורה כזו. בחור צריך ללמוד לפי המדרגה האמתית שלו, ולא לעשות חיקויים. ישנם כמה וכמה בחורים, שאם רק היו מודים על המדרגה האמיתית שהם נמצאים בה היו מצליחים. אמנם מכיוון שאינם מודים בזה, אלא הם צריכים להיות כמו פלוני אלמוני שהוא בעל כשרון גדול, והם הרי אינם מסוגלים לזה, לפיכך הם נופלים.

לבף זכות

סיפור ופתרוננו - על עניין לדון לבף זכות

מתוך הספר הנפלא מדרוך מעשי כיצד לדון לבף זכות

המנוני' האבאצ'ני

ככה זה נראה - מר כץ אמנם לא היה רב גדול אבל היה חנווני הגון וישר, והיה נושא ונותן באמונה, המוצרים בחנותו היו כשרים, וכמוכן גם העיתונים, אבל משך השנים משהו קרה, פתאום דברים השתנו לרעה, אדון כהן שהיה שומר את עניניו, ירד אל המכולת לקנות לביתו, ולפתע הזדעזע ממה שראה, במכולת של מר כץ מראות זוועה, במקום עיתונים צנועים שהיו עד עתה, עמדו בפתח המכולת עיתונים מופקרים בושה וחרפה, לא להאמין בשביל כמה שקלים אדם מוכן למכור חיי עולמים, וחשב לעצמו רשע בעל המכלת הזה שמוכר עתונים שאסור לקרוא אותם, אדון כהן פרסם את הדבר ברבים, וגרם שיפסיקו לבוא הקונים, ומר כץ התמים לא הבין מדוע הם לא באים, עד שנאלץ לסגור את חנותו.

הלא אתה מוסר לאלון אקרה ככה לבף זכות?

מה באמת קרה - מידי יום בשעת בוקר מוקדמת נזרקים העיתונים בחבילות אל פתחי המכולות על ידי מחלקי העיתונים הנוסעים ברכבם במהירות מחנות לחנות בכדי לחלק, ואלו יש להם רשימה מה לזרוק לפתחה של כל חנות, ובאמתחתם מצויים גם עיתונים לא כשרים ר"ל, כתוצאה מחפזון וטעות של מחלקי העיתונים הגיעה אותה ערימה של עיתונים לא צנועים הישר לפתח חנותו של מר כץ והוא לא היה אשם בכך כלל ...

לע"נ ר' דב ב"ר שמואל ז"ל ולע"נ הגה"צ ר' אברהם ב"ר חיים שאול ז"ל

ומדוע הדגישה התורה מצוות אלו מיד לאחר מתן תורה? על שאלה זו תירץ מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, שהתורה באה ללמדנו שהמצוות שבין אדם לחבירו הם יותר חשובות ממצוות שבין אדם למקום! והיה מביא את דברי הרא"ש על המשנה בפאה (א,א) 'אלו דברים שאין להם שיעור וכו', וז"ל הרא"ש: "כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות, מבמצוות שבין אדם לקונו!" זה סוד פרשת משפטים! את זה התורה באה ללמדנו.

להלן מקבץ סיפורים על זהירותם המופלגת של אנשים גדולים, בעניינים שבין אדם לחבירו:

מעשה היה בישיבת פוניבז' בבני ברק, שפלוגי ניגש לעמוד לתפילת יארצייט, ומשום מה, או שלא הכיר או שטעה, החל את תפילתו בנוסח ספרד, לא כמנהג המקום שמתפללים בנוסח אשכנז. צעיר פלוני מתלמידי הישיבה החל לעורר מהומה רבתי, נו... נו... עד שהצליח לעורר מרקחה סביב העניין. לאחר התפילה ניגש מרן הרב שך זצ"ל אל אותו צעיר ושאל אותו: "מה הייתה המהומה שעוררת, ומדוע?" "מה הפירוש?" "נזעק הבחור, פה בישיבה, להתפלל בנוסח ספרד? היתכן?" "ומה שאתה עשית כן היה בנוסח אשכנז?" השיב לו הרב שך, "אולי בנוסח האר"י?". פניו חפו והוא ניגש לבקש סליחה מהבחור שעלה לעמוד... (ע"פ האמנתי ואדברה)

סיפר יהודי, שפעם לקח את מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל לאיזו ברית מילה. מרן ישב במונית מאחור שקוע בשרעפיו, ואותו יהודי ישב על יד הנהג - שהיה חילוני. אגב שיחה החל היהודי לחדור לפרטיותו של הנהג ולדבר איתו על שמירת מצוות. תוך כדי השיחה, שאל אותו לפתע בצורה גלויה: "האם אתה מחלל שבת?" לפתע הזדעק הגרש"ז ואמר בקול נחרץ לנהג החילוני: "אתה לא חייב לענות לו!" ואכן הנהג לא ענה על שאלתו של היושב לצידו. לאחר זמן רב נודמן לאותו יהודי לנסוע שוב עם אותו הנהג. הנהג הכירו מהנסיעה הקודמת והזכיר לו: "אתה זוכר שהישיש שנסע איתנו, אמר לי לא לענות לך על שאלתך בדבר שמירת השבת שלי? ובכן, דע לך, עד אותה שבת אכן הייתי מחלל שבת, אולם דבריו של אותו ישיש שכל כך התחשב בי, ומנע ממני להתבזות לפניך, כל כך ריגשו והשפיעו עלי עמוקות, ומיני אז אני לא נוסע בשבת..." (ע"פ הנ"ל)

סיכום חלק מן הדינים המוזכרים בפרשה

- דיני עבד עברי
- דיני מכה איש/הוריו/עבדו/עין ושרן עבדו/אשה הרה.
- דין גונב איש ומכרו/גנב שור או שה/גונב כמון/גנב בא להרוג.
- דין מקלל הוריו
- שור שנגח איש/עבד/שור שנגח שור.
- החופר בור והזוקק ממנו
- המדליק אש והזיקה
- בהמתו שהזיקה את שדה חבירו
- דיני שומרים-שומר חנם, שומר שכר, מפקיד, שואל.
- המפתה
- לא לצער גר
- דיני משכון
- מקלל את ה'
- הפרשת תרומה וביכורים
- פדיון הבן
- דיני טריפה
- להיזהר מעיוות הדין ושוחד
- השבת אבידה
- פריקה וטעינה
- להיזהר משקר
- שמיטה
- שבת מועדים - הלכותיהן ומצוותיהן
- עליה לרגל
- בשר בחלב